خوێندنەوەم بۆ ڕۆمانی (سەمای سەما).. نووسینی: سروە مستەفا

چەند هونەرە نووسەر وەت لێ بکا لەگەڵ کەسایەتیی ڕۆمانەکەیدا بژیت، هەر لە قۆناغی منداڵییەوە تا گەورە بوون و سەفەر کردنی و دەرچوون لە فێرگە و بڕوانامە هێنانەوە و تەنانەت پسپۆڕی و ئیش کردنیشی، بێ وەی وەستانێک وەڕسی بتگرێ.
(سەما) ڕەمزی هەموو ئافرەتێکی سەرکوت کراوە. (سەما)ی خاوەن خەون و پەیامی خۆی، کە پێی وابوو بە کەشێکی باو و ئاسایی دەگاتە مەرامەکانی، کەچی هیواکەی وردە وردە گۆڕا بۆ بەرەنگاربوونەوە و بەرامبەربوون و دواییش بۆ قەزیەیەک کە دەبوو گیانی بۆ بەخت بکات.
لەو ڕۆمانەدا هەست بە هاوسازیی کات (تزامن) ی ڕووداوەکانی نێو ماڵباتی کەسایەتییەکان دەکەین ، هاوتەریب لەگەڵ گۆڕانکارییە سیاسییەکانی نەوەتەکان و مێژووی پڕ لە جۆش و خرۆشی کوردستان و تێهەڵکێش کردنی لەگەڵ ڕووداوەکانی ئەوسای ناوچەکە کە نووسەر ئاوێزانی خەیاڵی سەرکەشی خۆی کردوون، کە ئەوەش ڕێپێدراوە لە هونەری ڕۆماننووسیدا.

(سەما) کچەکە مونتەڵیق ، ژیاندۆست!..

لە ئاسمانی خەباتدا بە باڵی خەونەکانی لە باڵەفڕکەی دەدا. ئەو خودی ڕاستەقینەی خۆی لە وڵاتی بێگاناندا دەزییەوە! کەچی لە زێدی خۆیدا هەمووان خەریکی قرتاندنی باڵەکانی بوون!
نووسەر هەندێ بە وردی دەچێتە نێو ناخی پاڵەوانەکەمان (سەما) کە گومان دەکەم قەڵەمی پیاوانەی وەها زۆر بن؛ کە بتوانن بەو شێوە لەسەر ئەو مەسەلە ناسکانە بنووسن.
(سەما) لە گەشتی جێبەجێ کردنی پەیامی خۆیدا ،ئەوەی بە خەیاڵی نەدەهات، بەسەریدا هات . ئەو لەکێ دەیزانی ئەو هەموو ناشرینی و چەپەڵسییەی بە حەشار دراوە؟! لەکێ دەیزانی هەنگاوە دەسەزەکانی ڕەنگە بەرەو فەتارەتی بڕۆن؟!
ئەو لە کۆتاییدا تەمەنێکی بەهەدەرچووی بۆ مایەوە. ئەو دەیویست بیرەکە سەلبییەکان تێک بشکێنێ کەچی ئەو ویستەی بەسەر خۆیدا پێچەوانە شکایەوە. ئەو پێی وابوو کە ئازادیی نیشتیمان لە ئازادیی تاکەکانیدایە، بۆیە لەخۆیدا بیرۆکەکانی خۆی بەرجەستە دەکرد. بە ئاشکرا نمایشی ئازادییەکانی خۆی دەکرد، تاکو قوتابییەکانیشی چاوی لێ بکەن. ئەوەش لەوەوە سەرچاوەی دەگرت کە باوەڕێکی ڕەهای بە مافی

خی هبوو ل نیشاندانی بیروباوکانی بجرک ک لگ گوفتار و کردارکانی تک بکاتو.
بلای (سما)و ئازادی چمکک قابیلی لتلتبوون نیی. پپوولی گیانی (سما) بدوری پروانی هیوای سربخیدا و بوو.تنانت لکاتی بندکردنیشیدا تمای بوو سرلنو لدایک ببتو. کچی خونکانی وک ئفسان وابوون! ئاواتکانی وک متک وابوون!
ئو کخریکی پلان دانان بوو بوی گ بخونکانی خش بکات؛ کت و پوندی ل دوروبرو ب ساز دکرا، ک دیویست بشداریی کاراکانی ل کمگادا نابینا بگرت.
ئو دوای سانکی غریبی هاتو نو کسانک ک چاوپشییان دکرد ل هموو توانا مریکانی، وک دن ل مای خی بگانه خی!

هاتو ژینگیک ک تیدا لاینی فرکاری و دروونی و هزری و سربستی و خشویستی، هیچ بها و ئیعتیبارکی نبوو. ئو خونی ل بازن بچکانکی خی فراوانتر بوو. نووسریش ل دووتوی ووداوکاندا تفروتوونابوونی خونکانی بمان گایو، ک چن وک گای پاییز ورین. نووسر ب کتایکی (داخراو)ی هجگار شکهن ب خونر، مانکی قف داو!
دتوانم بم ب حمان ناخی خونری ب غدری ئو چارنووس اچکاندوو! ئو نیی نووسر لو مانیدا مجد یاری ب دستواژکان بکات و مشکی خونر ب گمانی وشکانی جنجا بکات.. نخر! نووسر باش دزانت دیوت چی بگینت .ئو هستت پ ددات ک خاونی قزیی خیتی! هگری خمی میللتی خیتی و درک ب کون و کلبرکانی کمگکی دکات. ئو هزی قم و هونر دزانت، ک بی هی چ گانکارییک بکات و چ ورچرخانک بنت کایو.
نووسر هند شفافان مامی لگ مانکدا کردوو تا ئو ادی ک ماهییتی پیام و ئااست هزرییکانی لنو ست و بیرکاندا پی پ دبرت و تنانت ل گفت و گکانیشدا نگ دداتو.
نووسر ل برامبر کاراکترکانیدا ب لاینیی خی وکو حیکایتخوانکیش ناشارتو.
جوان هست بو دکی ک چاوکی هر بئاگای و ک نگ ئگر وردتر کاری لسر ئو لاین کردبای، بپزتر بووای.
(سما) کچکک جیاواز بیر دکاتو، جیاواز دژی. زر باوی ب

ئازادی هەیە. ئەو هەر کە هاتبووە نێو ژیانەوە، کێشمەکێشی خۆی پێ بوو. لەگەڵ خۆیدا شەڕی بوون و نەبوونی خۆی هێنابووە ئاراوە.
ئەو داستانێکی ماندوویی و شەکەتیی بوو. ئەو سەرەتا (ئەو)ێکی بە بوون بوو که هەر لە خێزانەکەی خۆیەوە کار لەسەر داپڵۆسین و بچووک کردنەوەی کرابوو! خاوەنی باب و برایەک بوو که دەیانویست ببن بە داڕێژەری ژیانی و پلانێکی بەدەی خۆیانی وای بۆ بنووسنەوە کە هەموو حەرەکات و سەکەناتێکی ئاڕاستەکراو بێت. ئەو هەموو هەناسە و چپەیەکی تەفسیری بۆ دەکرا و لێک دەدرایەوە. هەمیشە لەژێر زەڕەبینی ئەواندابوو و ناخییان شی دەکردەوە و تەستییان بۆ دەکرد..
بەڵام وردە وردە ئەو کچەمان (سەما) گەورە بوو! خۆی ناسی (بە مانا فەلسەفییەکەی). بووە خاوەنی دید و ئایدیا و زانستی خۆی، تا ئەو ڕادەی وەك مامۆستایەکی زانکۆ لەگەڵ قوتابییەکانیدا گفت و گۆی وجودی بخولقێنێت!
وەک لە ل٩٩ دا ئاماژە بە بیردۆزی تەقینەوەی زەبەلاح کراوە. نووسەر زۆر جوان مۆخی تاکەکانی خوێندۆتەوە لە کۆمەڵگا ئایینییەکاندا. بە تایبەتیش ئەو عەقڵییەتەی کە هەموو شتێک بە ئایینەکەی خۆی دەپێوێت و بەراوردی دەکات. ئەگەر بکرێ ناوی بنێین گرێی دینداری کە مەسەلە زانستییەکان بە چۆنییەتیی تێگەیشتنی خۆی لە ئایین دەبەستێتەوە. بە ئاگا لەوەی کە ئەگەر تۆ ورد بینەوە، بونیادی زانست لەسەر بنەمای گومانە، نەک یەقینی موتڵەق (ڕەنگە ئەو قسەیە زانستی بیرکاری نەگرێتەوە). ئەسڵەن زانست هەمیشە وەک کایەیەکی عیلمانی (بە واتا نەشەواوەکەی) کاری خۆی دەکات و ئەوە ئایینە لە ئەسڵدا فرەوانترە و وەکو ڕۆحانییەتێک دەبێت زانستیش گەش بکات. دەکرێت زانست و ئایین یەکتر تەواو بکەن بەڵام زانستی عەلمانیی پوخت بە موجەڕڕەدی ئیشی خۆی کردووە و دەقە ئایینییەکانی نەکردۆتە پێوەری بەڵگە زانستییەکانی.ئەوەش ئایین لە دوو ئیشکالییەت دەپارێزێت. یەکەمیان تەفسیری سنووردارکراو و ئامادە، بەو مانایەی کە دەقە ئایینییەکان بە باڵای بیردۆزە زانستییەکان ببڕن و بیانگونجێنن..
(سەما)ش پێمان دەڵێت: ڕەنگە بەیانی بیردۆزی تر بێتە کایەوە، مادەم زانست لەسەر بنەمای گریمانە بونیاد نراوە و دژی بەپیرۆزکردنە،کە ئەوەش ئیشکالییەتی دووەمە!
دەزانم ئەمانە باسێکن هەستیاریی دینی دەوروژێنن، بەڵام پێم وایە نووسەریش هۆشیارانە مامەڵەی لەگەڵ ئەو لایەنە کردووە. وەک ئەوەی بڵێت: هەموومان هەمان سروشت دەبینین، کەچی جیاوازییەکە لە نێوان هزرمەندی و شێوازی ڕوانین و خوێندنەوەی شتەکان دایە..
لەو ڕۆمانەدا (ترس) وەک تەمایەکی کۆمەڵایەتی کەسایەتییەکان

دەجووڵێنێت. ترس ئەو دەردە کوشندەیە کە قوربانی دروست دەکات.
کە تاسان و داخورپان دێنێتە کایەوە. بۆیه لامان نامۆ نییە کە
دایکی (سەما) بەس بە دیتنی (ڕەها)ی دەستەخوشکی کچەکەی بەربەتەوە
و تووشی دڵەکپی ببێت. ئەو ترس و بیمەکی زۆری بەرامبەر هاوسەری
خۆی لە هەناویدا گل داوەتەوە. هەر ترسە ئەو دەهێنێ و دەبات و
کاردانەوەکانی دیاری دەکات.
ترس بەرامبەر خالقی مەزنیش ئەگەری ئەوەی هەیە کەسانێک بەلاڕێیدا
ببەن و لە بەرژەوەندیی تاکەکان بدات ئەگەر تەهزیب نەکرێت و
پۆزەتیڤانە نەکرێتە کردار و بەرجەستە نەکرێت. وەک ئەوەی هەمیشە
تاقمێک هەیە ئەگەر بۆیان بڕەخسێت بەناوی (امر بالمعروف و نهي عن
المنکر) لە پێناوی (خۆف)ی خوادا شیرازەی ئارامی تێک دەدەن.
مەگەر هەر ترس نەبوو کە (ساوەن)ی خوشکی (سەما)ی وا لێ کردبوو ،
تەواو دەستەوەستان بێت لە بەرامبەر هەژموونی باوک و برای! ئیدی
کێشەی (سەما) لەگەڵ دایک و خوشکەکەی بوو، نەوەک لەگەڵ باوک و
برای. لێرەدا ڕێک وتە ناودارەکەی ئایکۆنی ئازاد کردنی کۆیلەکان
لە مێژوودا (هاریەت تەبمەن) مان بیر دەکەوێتەوە کە دەڵێت:
زەحمەتترین قۆناغ لە ڕزگار کردنی کۆیلەکاندا ئەوە بوو که
بەندەیەک ڕازی بکەی بەوەی کە ئەو بەندە نییە.
دایک و خوشکی (سەما) هێندە ژێردەستییان ژنەوتبوو تا تێکەڵی
خوێنیان ببوو! بۆیە دیارترین کێشەی ئازادکرنی تاکەکان، تەسلیم
بوونی خودی بەندییەکانە بە واقیعەوە، تا ئەو ڕادەی کە (ساوەن)
نەک هەر مننەتی بە هەوڵەکانی (سەما)ی خوشکی نەبوو بۆ ڕزگار
کردنی، بەڵکو قەرداریشی دەکردەوە و نەخۆشیی دایکی کردبووە ئەستۆی
ئەوەوە، لەوکاتەی کە (گوڵخاتر)ی پلکی (سەما) بایی ئەوەندە
هەڵوێستەکەی دڵنەوایی تێدابوو کە پێی وەبوو (سەما) بە ناردنی
(ڕەها) بۆ لای دایکی، بە هەلەپەل بووە و بەس!
نووسەر لێرەدا هۆشیارانە هەڵوێستکی دروست کردووە، تا خوێنەرانیش
وەک پەیامگرێکی پاسیڤ نەبن و ڕای خۆیان بونیاد بنێن، بۆ داکۆکی
کردن بێت یاخود سەرزەنشت کردن، چونکە هەڵبەت هەندێک بابەت هەن
ڕای جیاواز لەخۆیاندا هەڵ دەگرن.
نووسەر ڕێک دەزانێ ئەو کۆمەڵگایە کوێی دێشێت و ناماقووڵییەکانی
چین. وەزیفەی بۆ هەر کاراکتەرێک داناوە تاکو خزمەت بە پەیامەکەی
بکات.
ئاشکراشە بەگشتی ئێستاکە ئەو نەزەڕەی بە کەم زانینە بەرامبەر بە
ئافرەت کەمتر بۆتەوە، وەک دەرهاوێشتەکی حەتمیی گۆڕانکاری و
پێداویستییەکانی ژیان. بەڵام ئایا دیدی کۆمەڵگە بەرامبەر خودی
ئافرەت تا چ ڕادەیەک گۆڕانی بەسەردا هاتووە؟ ئایا بەچاوی ڕێز و

ئینساق ت□مەشا دەکرێ؟ کێ هەیە لەگەڵ خوێندنەوەی ئەو ڕۆما نەدا لایەنێک یان مەشهەدێک یان چەند کەسێکی نزیک یان دووری خۆی بیر نەکەوتبێتەوە؟ کە دوور نییە نووسەریش لە نیتاقی ژیانی خۆیدا لە بینینی پەیوەندیی لاسەنگی نێر و مێدا بێ بەری نەبووبێت. ڕۆما نەکە ئاماژەی قووڵی تێدایە، بۆ نموونە لە ل١٧٣ دا کە دەڵێت: هەر لە بۆقی ئەو ئاوە دەچوو کە پەیتا پەیتا ئاوەکەیان بۆ هێنابووە کوڵاندن و… هتد .ئەوەش دەمانباتەوە بیردۆزی کوڵاندنی بۆقەکان (Boiling frog theory)… چـــوون (ســـەما)ش وردە وردە ڕاهـــات لە کڵپەسەندنی خۆی، تا لە پەل و پۆ کەوت و تەنانەت نەیتوانی پازێک بۆ دەرەوەی ئاوە کوڵاوەکە بدات. بۆچی؟ چونکە ئەمێستاکە بێ غایەت بێ تاقەت بووە. ئەو وزەی خۆی هەموو لە خۆگونجاندن لەگەڵ ژینگەی ئـــاوە گەرمەکە ســـەرف کـــرد. ئەو ئەگەر بیتوانیبـــایە ئەو ســـاتە دەستنیشان بکات کە لێوەی بڕیاری بازدان بدات، نەدەگەیشتە ئەو دۆخە. کەڵەکە بوونی ئەو هەموو داخ کردنەی سەرەتا، ئاماژە بوو بۆ سووتانێکی گەورەتر. بەڵام هەستی پێ نەکرد تا بوو بە پیرێکی لاو.. ئەگەر زووتر ئاڕاستەی خۆی گۆڕیبا! ئەگەر هەنگاوی دیکەی هەڵێنایە بەڵکو ژیان فورسەتێکی تری پێ بەخشیبایە. بەڵکو بگەیشتبایە کەناری ئارامی!هەر لەسەر زمانی یەکێک لە کارەکتەرەکانی ئەو ڕۆمانەوە دەڵێین: ئازادکردنی وەتەن ئاسانە بەڵام پاراستنی ئەو ئازادییە تێکۆشـانێکی ڕۆژانەی دەوێـت! تۆ بڵێـی ئەو دەســتەواژەیە بەســەر تاکەکانیشـدا جێ بەجێ ببـێـت projection؟! ئەی ئەوە نییە (ســەما) سەدایەک بوو لە ئازادی، ئێستا بوو بە بێ دەنگی و کپی؟!

. سەرەڕای ئەوەش هەر لە ناخماندا زیندوو دەمێنێتەوە. لەگەڵیدا ژیـاین. لەکـاتی هیـوا و کۆڵنەدانـی. لەکـاتی بێ هیـوایی و خەمـی شەوانی! ئەوەتا نووسەر هەستی منداڵیی ئەومان بۆ دەگوازێتەوە کە بە فیتـــرەت غەریـــبی بۆ دایکـــی خۆی هەڵســاوە. لە بەرامەریشدا بێ فەخفەخە و بێ فەلسەفە شعووری دایکیمان بۆ بەیان دەکات، دایکێک بە جەرگی خۆی تا بڵێی کولافەیە! ڕاستە (سەمای سەما) کۆتای□کی داخـراوی هەیە بەڵـام هەر خـوێنەر لە مەراقـدا دەهێلێتەوە. ئاخۆ ژیانی خێزانەکەی پاش چارەنووسی ئەو چی بووبێ؟! ئاخۆ لەنێوان پەشیمانی و ئازاردا چۆن تلابنەوە؟! ئاخۆ ئەو کۆمەڵگەیەی ملی لەبەر ملـی ئەو نـابوو تـاچ ڕادەیەک بەرپرسـیارێتی ئەو دەرەنجامەیـان هەڵگرتبێت؟! شێوەی پاڵەوانەکانی ئەو ڕۆمانە (لە ڕەها و گۆستاق□و□ بترازی) هیچیان وەسف نەکراون.. دیارە نووسەر ویستوویی□تی تان و پۆی ئەو لایەنە (شێوە و سیمای کەسەکان) بە نەزانراوی بهـێلێتەوە تاکو خەیاڵی خوێنەری تێدا بەشدار بێت.

ماوەتەوە بەڵم ناوی کارەکتەرەکان بە وردی و بە عینایەت هەڵبژێرراون. بە نموونە: ئەوەتا پێشمەرگەیە و ناوی (هەڵۆ)یە. لە ل١٨١ (ژینا) دەردەکەوێت، دیارە هەڵبژاردنی ئەو ناوەش هەڕەمەکی نییە، بەڵکو ئاماژەیە بۆ ئەو ژینایەی کە لە لایەن زۆرانێکەوە وەک سیمبۆلی ئازادیخوازی دەبینرێت.

لە کۆتاییشدا ناوونیشانی (سەمای سەما) کە بیرەکەی ڕۆمانەکەی پوخت کردۆتەوە! (سەما) بەدرێژایی هێلی ڕووداوەکاندا زەماوەندی کەیفسازی و خەمئاوازیی خۆی گۆڕاوە! ڕێک شیعرەکەی ئەبوونەواسمان بیر دەهێنێتەوە کە دەڵێت:

لا تحسبوا رقصي بينكم طربا *** فالطير يرقص مذبوحا من الألم.

(سەما) وتەی خۆی گەیاند و ڕۆیشت، بەڵام ئایا سەدایەکەی تا کوێ بە دەکا؟!
ئەوە نازانم بەڵام دەزانم کە ڕاگوزەرێکی ئاسایی نابێت بە دەرروونی هەموو ئەوانەی دەیخوێننەوە… جا چ کۆک بن لەگەڵی چ ناکۆک!

نووسینی: سروە مستەفا